

KISTORMÁS KÖSZÉG

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI ESZKÖZEINEK FELÜLVIZSGÁLATÁHOZ KÉSZÍTETT

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
Régészeti szakterületi munkarész

2020.

Bevezetés

Az örökségvédelmi hatástanulmány a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) kormányrendeletnek és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendeletnek megfelelően a településfejlesztési koncepcióhoz készül.

A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 83. § (2) bekezdése, illetve utóbbi 14. sz. melléklete határozza meg.

Jelen munkát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM. rendelet, valamint a muzeális intézményekben folytatható kutatásról szóló 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet szabályai szerint történhet.

A hatástanulmány a rendezési tervhez változtatás nélkül, külön alfejezetként csatolandó.

A vizsgálatnál figyelembe vett, a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről – amely a földvárak és halmok (temetkezési helyek) védelméről rendelkezik (23. §),
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 2001. évi LXIV. törvény a Kulturális örökség védelméről (a továbbiakban: Kötv.),
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartó rendszerről – különösen az alábbi szabálysértésnek minősülő cselekmények: lopás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, szándékos rongálás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre – 177. § (3) bekezdése szerinti minősített esetei,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről – különösen az alábbi bűncselekmények: műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása – 357. §, lopás – 370. § (3) bekezdés bb) pontja, rongálás – 371. § (3) bekezdés ba) pontja és (4) bekezdés b) pontja, jogtalan elsajátítás – 378. § (2) bekezdése, orgazdaság – 379. § (3) bekezdés b) pontja szerinti minősített esetei,
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról – az örökségvédelmi hatóság hatósági eljárásait ez alapján végzi,
- 149/2000. (VIII. 31.) kormányrendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről,
- 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról,
- 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet az örökségvédelmi bírságról,
- 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről,
- 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról,

– 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól.

Fogalmi meghatározások

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről hozott 2001. évi LXIV. törvényben (a továbbiakban: Kötv.) meghatározott – és így a hatástanulmányban alkalmazott – alábbi fogalmi meghatározások alapján végeztük el.

Fenntartható használat (Kötv. 7. § 4.): a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

Előzetes régészeti dokumentáció (Kötv. 7. § 3): valamely terület régészeti érintettségének tisztázására, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzésére és pontosítására szolgáló, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározásához hozzájáruló, az ismert adatok és források feldolgozásával, a lelőhely állapotában maradandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, terepbejárás és próbafeltárás alkalmazásával készült dokumentum.

Gyűjtemény (Kötv. 7. § 6.): a gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.

Kulturális örökség elemei (Kötv. 7. § 11.): a régészeti örökség, a hadtörténeti örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Nagyberuházás (Kötv. 7. § 20.): az alábbi, földmunkával járó beruházás:

- a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,
- b)
- c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,
- d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, vagy
- e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

Nyilvántartott régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 23.): a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely.

Megelőző feltárás (Kötv. 7. § 13.): írásbeli szerződés alapján, tudományos módszerrel végzett régészeti feladatellátás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás), amely a földmunkával járó beavatkozások, fejlesztések, beruházások által érintett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek feltárására irányul.

Mentő feltárás (Kötv. 7. § 14.): régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

Régészeti emlék (Kötv. 7. § 28.): a régészeti örökség ingatlaneleme.

Régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 29.): valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti feltárás (Kötv. 7. § 30.): a földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén feltárássra jogosult által végzett lelőhely-felderítés és megelőző jellegű örökségvédelmi tevékenység, melynek szaktevékenységi része a feltárászvezetés, a feltárás dokumentálása, a régésztechnikusi feladatellátás, a leletek elsődleges feldolgozása, valamint a geodéziai és térinformatikai feladatok ellátása. Járulékos része a régészeti bontómunka.

Régészeti korú tárgy (Kötv. 7. § 32.): bizonyítottan gyűjteményben fennmaradt, a kulturális javak körébe tartozó, 1711 előtt keletkezett tárgy.

Régészeti lelet (Kötv. 7. § 33.): a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek a régészeti korú tárgyak.

Régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 35.): földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók.

Régészeti megfigyelés (Kötv. 7. § 36.): a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

Régészeti örökség (Kötv. 7. § 37.): az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerzés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.

Régészeti védőövezet (Kötv. 7. § 38.): a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

Teljes felületű feltárás (Kötv. 7. § 40.): nyilvántartott régészeti lelőhelyen a régészeti örökség elemeinek a földmunkával érintett terület teljes egészén történő feltárása.

Terepbejárás (Kötv. 7. § 41.): minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

Tervásatás (Kötv. 7. § 42.): tudományos célból végzett, tudományos szempontok alapján előre tervezett régészeti feltárás.

Történeti városmag (Kötv. 7. § 44.): a mai városok területén található, az eredeti, történelmi városszerkezetet tükröző, a régészeti örökség elemeit nagy mélységben és több rétegben megőrző, a település több évezredes múltját és folyamatosságát mutató jól lehatárolható, nagyobb összefüggő terület.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 45.): miniszteri döntéssel, határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely.

Védett örökségi elem (Kötv. 7. § 46.): az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

Kötv. 7/A. §: A régészeti örökség védelme kiterjed a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására.

Kötv. 8. § (1): A Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

A Kötv. 9. §-a kimondja, hogy a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni, ennek érdekében régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük a Kötv. 10. §-a alapján.

Általános védelem (Kötv. 11. §): a régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása (Kötv. 12–16. §): az ország és annak régiói kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani (12. §). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (13. § (1)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (13. § (3)).

A Kötv. 19.§ (1) bekezdése alapján a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet (a továbbiakban: Korm. r.) 21. § (3) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházással el kell kerülni

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,

b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és

c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.

Ez alól kizárólag az örökségvédelmi hatóság döntése alapján a belterületen tervezett földmunkával járó beruházások, illetve a természetvédelmi vagy örökségvédelmi célú beruházások képezhetnek kivételt (Korm. r. 88. § (6)).

A Kötv. 19. §-a alapján a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti feltárások költségeit – a jogszabályban meghatározott kivételekkel – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár mértékét a Korm. r. 8. sz. melléklete határozza meg.

A Kötv. 82. §-a szerint örökségvédelmi bírsággal kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki

- jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet védelem alatt álló kulturális örökségi elemen engedély vagy tudomásulvétel nélkül vagy attól eltérő módon végzi,
- a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti vagy megrongálja, valamint
- a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,
- régészeti feltárást feltárási jogosultság nélkül végez,
- nyilvántartott régészeti lelőhelyen a hatóság engedélye vagy nyilatkozata nélkül beruházást valósít meg.

Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

A bírságot a hatóság szabja ki. A bírság mértéke nyilvántartott régészeti lelőhely esetén az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet alapján 10 ezertől 250 millió forintig terjedhet.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

Kistormás község a Tolnai-Hegyhát nevű földrajzi kistáj területén fekszik, amely völgyekkel és szurdokokkal sűrűn felszabdalt, lösz borította hegyhátakból, keskeny vízvásztó gerincekből és pusztuló, meredek lejtőkből áll.

A település északnyugat–délkeleti irányban hosszan elnyúló, viszonylag keskeny külterületét részben természetes határok zárják le: csaknem teljes nyugati oldalát a Hidas-patak és annak egy mellékága, északkeleten pedig a Hosszú-völgyben folyó patak határolja.

Kistormás külterületének vízhálózatát a Hidas-patak határozza meg, amelybe kisebb mellékvizek folynak bele.

A 11,35 km² nagyságú településhatár területén meghatározó a szántóterületek aránya, de jelentős kiterjedésű erdőket is találunk, főleg a Hidas-patak délkeleti, meredekebb oldalán.

Kistormás középkori Tormás neve bizonyára pusztá személynévből keletkezett magyar névadással; Árpád fejedelem egyik dédunokáját Tormásnak hívták.

Mivel a mai Kistormás, illetve Nagytormás közép- és török kori előzményeinek szétválasztása szinte lehetetlen az írott források alapján, a két (illetve a török korban három) falu adatait e helyen idézem. A pápai tizedlajstromban említett Tormás valószínűleg Kistormásra vonatkozik. 1444-ben és 1500-ban több Tormási előnevű nemest említenek nádori vagy királyi emberként, 1500-ban Csonkatormási Benedekről és „a másik Tormásra való” Gergelyről maradt fenn adat. A török összeírásokban 1546 és 1590 között három különböző Tormás falut, Csonkatormást, Cséltormást és Középtormást írtak össze. Kistormás középkori helye a falutól délre, a Hidas-patak nyugati felén fekvő Kender-földek lelőhelyen kereshető. 19. század végi leírásból ismert temploma azonosítatlan, a faluhely melletti Raizenkirchenäcker-dűlőben kereshető.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

Kistormás közigazgatási területéről jelenleg 7, ismert kiterjedésű régészeti lelőhelyről van tudomásunk. Ez a szám más településekhez képest kevésnek tűnik, és a természetföldrajzi adottságok ismeretében is annak mondható. A jövőbeli esetleges intenzívebb kutatások bizonyára még számos lelőhelyet eredményezhetnek a falu határában.

Az eddig ismertté vált lelőhelyek különböző jellegű kutatások eredményeképpen váltak ismertté.

Tervásatás, beruházást megelőző feltárás vagy próbafeltárás még nem folyt a település határában.

Helyszíni szemle (illetve ehhez kapcsolódó leletmentés), régészeti megfigyelés, régészeti szakfelügyelet két alkalommal történt:

- 1961-ben Mészáros Gyula a Hosszú-dűlőben kiszántott római kori éremlelet összegyűjtésére szállt ki, illetve szondázó ásatás végzett az éremlelet előkerülése helyén;
- 2000-ben Ódor János Gábor lakossági bejelentés nyomán helyszínelést végzett a halastó okozta erózió által veszélyeztetett Rohrwiesen / Kölesdi-domb lelőhelyen, ahol a Baden-kultúra lelőhelyét és késő középkori települést azonosított.

Terepbejárások néhány alkalommal is érintették a kistormási határt:

- a 19. század végén a megyemonográfia munkálataihoz kapcsolódóan Wosinsky Mór járta be a Hidas-patak völgyét, amelynek során több – ma már többnyire nem visszaazonosítható – őskori lelőhelyet talált;
- 2007-ben K. Németh András a középkori Kistormás egy 19. század végi leírásban említett templomának helyét próbálta azonosítani sikertelenül, de egy középkori telepet így is talált;
- 2019-ben K. Németh András a temető környékén a késő rézkori Baden-kultúra telepét fedezte fel.

A kistormási határ régészeti kutatottsága a fentiek ismeretében alacsony szintűnek minősíthető.

A település határának kiterjedéséhez és a megtelepedésre alkalmas területek nagyságához viszonyítva az ismert régészeti lelőhelyek kevésnek mondható, így az egyes korszakokra vonatkozóan csak óvatosan lehet következtetéseket levonni.

Az *őskori* lelőhelyeket mindössze egy őskori szórványlelet, valamint két késő rézkori, a Baden-kultúra időszakára keltezhető telep képviseli. Kétségtelenül a már említett alacsony kutatottságnak tudható be, hogy a neolitikum, a bronzkor és a vaskor időszakából egyetlen lelőhely sem ismert.

A *római kori* megtelepedést ismét csak néhány lelőhely jelzi: egyetlen római kori telepről van tudomásunk, amelynek területén éremlelet is előkerült. Egy másik római kori éremlelet még a 19. század végén került elő a határ egy másik pontján.

A *népvándorláskorból* egyetlen lelőhelyről sincs tudomásunk.

A *középkort* 3 telep, valamint az egyik területén egykor állt templom képviseli.

Ugyanitt jelzem, hogy a szakirodalomban néhány további, azonosításra váró régészeti lelőhely is található. Ezeket – mivel azonosításuk a későbbiekben esetleg terepen elvégezhető lesz – itt sorolom fel.

Wosinsky Mór az alábbi, általa talált, de a leírás alapján önmagukban nem azonosítható lelőhelyeket említi:

- „a Kistormásról Nagytormásra vezető széles völgynek Kis-Varsád nevű rétdűlőjében” sok leletet találtak, amelyek közül egy csiszolt kőbaltát megvásárolt;
- „a kistormási völgy Nagytormás felé terjedő részén, a nyugati lejtőn több helyen” talált az út menti partban bronzkori edénytöredékeket és állatcsontokat;
- „valamivel odább, ugyanez irányban, ott, hol a nánai völgy beszakad, egy dombos kanyarulatnál” szintén sok őskori cserepet gyűjtött;
- „az imént említett kanyarulaton túl, a nagytormási pusztá felé, hol a part magasabb, jó mélyen, lesározott fenekű, beiszapolt putrilakást” figyelt meg, benne sok őskori lelettel.

A hatástanulmány elkészítéséhez 2019. június 17-én terepbejárást végeztem, amelynek során egy új lelőhelyet találtam:

- Temető: a kistormási evangélikus templomtól északra fekvő temetőt keresztülszelő északnyugat–délkeleti irányú dűlőút nyugati felén néhány őskori cserepdarabot gyűjtöttem, a templomtól északnyugat felé vezető dűlőút mindkét oldalán az előző hely anyagához hasonló, jellegtelen őskori cserepeket találtam néhány jellegzetes, a Baden-kultúrába tartozó darab társaságában.

Jelenlegi ismereteink szerint összesen 7 régészeti lelőhely ismert a település bel- és külterületén.

A hatástanulmány készítéséhez felhasznált szakirodalom:

- Bíróné Sey Katalin: A kistormási éremlelet. Folia Archaeologica XV (1963) 55–68.
- Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III. Budapest 1897.
- Dávid Géza: A Simontornyai szandzsák a 16. században. Budapest 1982.
- K. Németh András: A középkori Tolna megye templomai. Szekszárd 2015.
- Magyarország kistájainak katasztere I–II. Szerk. Marosi Sándor – Somogyi Sándor. Budapest 1990.
- Tolna megye földrajzi nevei. Szerk. Végh József – Ördög Ferenc – Papp László. Budapest 1981.

A településhatár régészeti érdekű részének jelentős része mezőgazdasági művelés alá esik, ahol optimális növényborítottság mellett a régészeti érintettség könnyebben felderíthető, ennek megfelelően az ismert régészeti lelőhelyek jelentős része szántóföldre esik.

A község jelenlegi belterületén egyetlen nyilvántartott lelőhely található. A beépítettségéből fakadó rossz kutathatóság miatt a belterület területén bárhol várható új régészeti lelőhelyek előkerülése.

A település közigazgatási határain belül külön jogszabályban *kiemelten védett* régészeti lelőhely nem található.

A Kötv. általános elvei alapján ex lege védett minden, jelenleg nyilvántartott régészeti lelőhely (7 db), a további ismert, de még nem nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a bejelentést követően a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba való bejegyzéssel, külön jogi aktus nélkül, az általános védettséget az újonnan előkerült régészeti lelőhelyek is megkapják.

Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk:

- őskori szórványlelet
- késő rézkori (Baden-kultúra) telep (2 db)
- római kori telep
- római kori éremlelet (2 db)
- középkori telep (3 db)
- középkori templom

A régészeti lelőhelyek jellegéből adódóan a pontos lokalizáció, még inkább a pontos kiterjedés általában nem határozható meg pusztán a felszíni jelenségek alapján. Az adattári és szakirodalmi adatok, valamint az elvégzett helyszíni azonosítások alapján az azonosított lelőhelyekkel érintett területek a hozzájuk tartozó helyrajzi számokkal részletesen az 1. számú mellékletben találhatók.

Régészeti érdekű területek azok a területek, ahol a földrajzi adottságok és az adatgyűjtés során szerzett információk alapján egyéb lelőhelyek feltételezhetők. A régészeti lelőhelyek elhelyezkedését leginkább meghatározó vízfolyások közül Kistormás határában a Hidas-patakot és mellékvizeit találjuk (ld. 1.1. pont), amelyek melléke minden régészeti kor embere számára lehetőséget biztosított a megtelepedésre.

Kistormás külterületének vízhalózatát a határt több mint 5 km hosszan kettészelő Hidas-patak határozza meg, amelybe kisebb mellékvizek folynak bele. A Hidas-patak Kistormásra eső részének háromnegyed részén – csaknem 4 km hosszan – halastavak találhatók. A felsorolt vízfolyások mentén – ahogy az összes, egykori (de ma már esetleg kiszáradt) vízfolyás, illetve forrás és tó mentén – bárhol várható további régészeti leletek vagy lelőhelyek előkerülése, ugyanez mondható el az említett halastavak medréről is, amelyek létesítését nem előzte meg régészeti vizsgálat.

A jelenlegi területhasználat és területi állapot (mezőgazdasági művelés) a kulturális örökség régészeti elemeit nagymértékben érinti. Jelentősen károsodhatnak az intenzív talajművelésnek és erózióknak kitett területek, ami minden szántóföldi lelőhelyet hátrányosan érint.

A régészeti lelőhelyeket az építkezések és a talajművelés súlyosan károsította és továbbra is veszélyezteti. Az ismert lelőhelyek esetében ez már eddig is nagyfokú pusztítást eredményezett. Amennyiben a mezőgazdasági területeken fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés (vagyis a szántás), akkor ez a pusztulás is folytatódik, hosszú távon pedig megsemmisülést eredményezhet.

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

A környezetalakítást terve egyetlen új beépítésre szánt területet jelöl, mely a vízmű területének átsorolásához kapcsolódik, a vízmű különleges közmű területbe kerül.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai

2.2.1. a régészeti örökségre

Ténylegesen új beépítésre szánt területet a meglévő, még kihasználatlan területekre való tekintettel és a fejlesztési igények hiánya miatt nem jelöl a terv, így a vízmű területének átsorolása elvileg nem jelent veszélyt a közvetlenül mellette, a szántóföldön talált régészeti lelőhelyre (7. lelőhely).

2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre

Nem része a régészeti munkarésznek.

2.2.3. a települési értéktárban szereplő műemléki értékekre

Nem része a régészeti munkarésznek.

3. Értékvédelmi terv

3.1. Az értéktárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények meghatározása

A mezőgazdasági tevékenység különösen veszélyezteti az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékeket, amelyek közé elsősorban a kőből és/vagy téglából készült, római kori és középkori épületek földben rejtőző (többnyire az alapozáshoz tartozó) falmaradványai tartoznak. Ezen régészeti emlékek pusztulása a szántás mélységének növekedésével, illetve az erózió által okozott hatások miatt olykor igen látványos. A tervezett beruházások szempontjából korlátozó tényező lehet, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Korm. r. értelmében a földmunkával járó beruházással el kell kerülni az ilyen régészeti emlékeket (21. § (3) c)) is.

A Kötv. 9. §-a alapján a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A fenntartható használat a Kötv. 7. § 4. pontja szerint a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára. A Kötv. 10. § (2) bekezdése kimondja, hogy a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük. A fenti irányelvekhez kapcsolódóan régészeti lelőhelyek kapcsán felmerülő kárenyhítési lehetőségek az alábbiak.

I. Megelőző jellegű intézkedések

1. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, ezért a beruházásokat megelőzően már a terület kiválasztás szintjén érdemes tájékozódni a célterület régészeti érintettségéről, és amennyiben ez lehetséges, elkerülni a régészeti lelőhelyet a tervezett beruházással. A Kötv. 19. § (1) bekezdése alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon kötelezően el kell kerülni. Ezek az esetek a Korm. r. 21. § (3) bekezdése alapján a védett régészeti lelőhelyek, a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek és az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékek. Ez utóbbi főszabály alól az örökségvédelmi hatóság csak belterületi ingatlanok, valamint örökségvédelmi vagy természetvédelmi célú beruházások esetén, illetve akkor térhet el, ha más meglévő építmény vagy műtárgy karbantartására irányul.

2. Régészeti érdekű területeken tervezett beruházás esetén megelőző régészeti kutatás vagy örökségvédelmi hatástanulmány készítése javasolható. *Régészeti érdekű terület* a Kötv. 7. § 29. pontja alapján valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen,

illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését az örökségvédelmi hatóság is előírhatja a Korm. r. 87. § (4) bekezdése szerinti engedélyezési eljárásokban.

3. Amennyiben a tervezett tevékenység a Kötv. szerint nagyberuházásnak minősül, az örökségvédelmi jogszabály külön szabályait kell alkalmazni az engedélyezés és a megvalósítás folyamán. A nagyberuházásokhoz kapcsolódó engedélyezési eljárásokban a tervezett tevékenység örökségvédelmi hatásainak felmérésére Előzetes régészeti dokumentáció (ERD) készítését írja elő a Kötv. Az ERD-t a jogszabályban meghatározott szerv készíti el, ezt az első olyan hatósági engedélyezési eljárásban be kell nyújtani, amely földmunkák végzésére jogosít. Az ERD részét képező feltárási projektterv alapján kerül sor a konkrét régészeti feladatellátás meghatározására, amelyet – amennyiben engedélyköteles tevékenységről van szó – az örökségvédelmi hatóság engedélyez.

II. Mentő jellegű intézkedések

1. A védett régészeti lelőhelyek esetében örökségvédelmi engedélyt kell kérni a Korm. r. 53. §-a értelmében az örökségvédelmi hatóságtól – a más hatóság (örökségvédelmi szakhatóság hozzájárulásával vagy szakkérdés vizsgálata alapján kiadott) engedélyéhez nem kötött – minden 30 cm mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez. Ebben az esetben – a Korm. r. 88. §-a szerinti kivételek fennállása esetén – a szükséges megelőző régészeti feltárást követően, illetve azzal párhuzamosan végezhető az engedélyezett tevékenység.

2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálatában közreműködő örökségvédelmi hatóság a földmunkával járó beruházás kapcsán előírja a szükséges megelőző régészeti feltárást.

3. Régészeti lelet, jelenség vagy emlék váratlan előkerülése esetén azt a jogszabályban meghatározott módon be kell jelenteni, a tevékenységet szüneteltetni majd ezt követően az illetékes, feltárássra jogosult intézmény elvégzi a mentő feltárást.

A kárenyhítés lehetőségeinek figyelembevétele a beruházások szempontjából mindenképpen fontos, hiszen a régészeti feltárások költségeit annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált, így régészeti érintettség esetén a régészeti munkák költségével és időigényével is számolnia kell a beruházónak. A beruházások kapcsán célszerű lehet az előzetes egyeztetés az örökségvédelmi hatósággal.

A Kistormás község területére eső nyilvántartott lelőhelyek száma 7, ezek közül belterületen mindössze egyetlen lelőhely részlete található (6. lelőhely). A belterületi vagy egyéb beépített területrészekben azok az építési munkálatok, amelyek talajbolygatással járnak (pl. ház-, pince- vagy kerítésalap ásása, közművek vezetése, tereprendezés, oszlopállítás, fásítás, árokásás, útépités, stb.), veszélyeztető forrásnak minősülnek, az ilyen jellegű beavatkozás engedélyezése során az örökségvédelmi hatóság is részt vesz az eljárásban a hatályos jogszabályok alapján. A fentiek mellett bármilyen újabb beruházás (pl. alagsóvezés, melioráció, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag- vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépités, stb.), essen az bel- vagy külterületre, jelentős károkat okozhat a régészeti lelőhelyekben, ezért a fenti tevékenységek esetében az örökségvédelmi hatóság az engedélyezés során érvényesíti az örökségvédelmi érdekeket és előírja a szükséges örökségvédelmi hatáscsökkentő eljárást a beruházó számára, amely a gyakorlatban a megelőző régészeti feltárást valamely formáját jelenti. Az örökségvédelmi hatóság szakhatóságként, vagy örökségvédelmi szakkérdés vizsgálata során eljárva mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban, ezek alapján kikötésekkel hozzájárul a tevékenység végzéséhez vagy – jogszabályi feltételek fennállása esetén – megtiltja azt.

A kistormási lelőhelyek mindegyike jelenleg teljes területükkel vagy részben általános mezőgazdasági területen, szántó művelés alatt található, szám szerint hét lelőhelyről van szó (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. lelőhely). A lelőhelyek az intenzív talajművelés miatt lassan, de biztosan pusztulnak. A szántás – különösen a mélyszántás – az erózióval kiegészülve folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig a teljes megsemmisüléssel

fenyeget. Ezeken a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges, de javasolt a művelési ág megváltoztatása úgy, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja. Javasolt a gyep művelési ág és ennek megfelelően a füvesítés után kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása.

A gyep, rét, legelő művelési módok a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek, ám ilyen területen egyetlen lelőhely sem található. Javasolt törekedni e felületek lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

A kert, szőlő vagy gyümölcsös kialakítása, illetve erdő telepítése többnyire jelentős veszélyt jelenthet a régészeti lelőhelyekre nézve, ugyanis a szőlő- és kertműveléshez, illetve az erdőgazdálkodáshoz általában kapcsolódó műveletek (pl. tuskózás, rigolózás) a lelőhelyek vagy lelőhelyrészek megsemmisülésével járhatnak. E tevékenységeket ezért a régészeti lelőhelyek területén kerülni kell. Az örökségvédelmi hatóság örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését írhatja elő újrahasznosításra, más célú hasznosításra vagy telekalakításra irányuló földhivatali eljárás esetén. Erdővel fedett területen jelenleg egyetlen lelőhely sem ismerünk.

Viszonylag sok lelőhely, szám szerint legalább kettő (2., 3. lelőhely) részben a Hidas-patak felduzzasztásával létrehozott halastavak medrében fekszik. Ezeknek a lelőhelyeknek a vízben fekvő részei a csatlakozó területeken lévő lelőhelyrészekhez képest már jobban elpusztultak, valószínűleg részben a tavak kialakítása során végzett földmunka, részben a víz folyamatos erodáló hatása miatt. A tavak karbantartása, medertisztítása, kotrása során számolni kell régészeti leletek előkerülésével.

Régészeti érdekű terület a település közigazgatási területére eső valamennyi vízfolyás vagy állóvíz partszakasza, még ha ezekben ma már nem is található víz, illetve az egykori források környéke is. A jelen művelési ágaktól eltérni ezeken a területeken nem kell, jelenségek vagy leletek észlelése esetén azonban a jogszabályok által előírt tennivalókon túl értesíteni kell a helyi jegyző útján a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot és megyei hatókörű városi múzeumot is, hogy a lelőhely bekerülhessen a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba. Amennyiben ezeken a területeken belül azonosítani sikerül a konkrét lelőhelyeket, azokra a továbbiakban a nyilvántartott régészeti lelőhelyekre vonatkozó szabályok és korlátozások vonatkoznak. Újabb, jelentős földmunkával járó beruházás vagy változtatás ezért egyik ilyen területen sem javasolt. Amennyiben mégis beépítésre kerül régészeti érdekűként számon tartott terület, fel kell készülni régészeti lelőhely előkerülésére, ami az ott folyó munkálatokat lelassíthatja.

Egy-egy nagyobb területet érintő beruházás esetén – így esetleg útépítés, zöldmezős beruházás nyomvonalának, helyének végleges meghatározását megelőzően – célszerű külön örökségvédelmi hatástanulmány készíttetése. A hatástanulmány készítése során alkalmazott, nem roncsoló módszerek (légi fotó, terepbejárás, geofizikai felmérés) és szondázó kutatások segítségével a lelőhely kiterjedése és jellege viszonylag jól meghatározható. A terv véglegesítését megelőzően, saját megrendelésre készített örökségvédelmi hatástanulmány révén elkerülhető, hogy az engedélyeztetési fázisban az örökségvédelmi hatóság a kérelmet elutasítsa vagy a tervek módosítását írja elő. Egy-egy konkrét beruházás tervezési fázisában ezért mindenképpen érdemes egyeztetni az illetékes örökségvédelmi hatósággal.

Amennyiben a lelőhelyeken és régészeti érdekű területeken kívül kerülne elő lelet vagy jelenség, akkor a korábban részletesen leírt jogszabályok szerint kell eljárni.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet érintő munkálat esetében biztosított legyen a régészeti felügyelet. Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, amely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott időkiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során az örökségvédelmi többletköltségek tervezése.

3.2 Az önkormányzati feladatok meghatározása

A jelenlegi károsan ható folyamat (talaj bolygatása) a fokozatos állagromlást jelenti a lelőhelyek számára. E folyamat elméletileg visszafordítható vagy legalább is megállítható lenne, ha a területeken a talajművelést a lentebb felvázolt módon megváltoztatnák. Ehhez a helyi adminisztráció (Önkormányzat), a szakemberek (örökségvédelmi hatóság, Megyei Múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése szükséges. Ellenkező esetben a folyamat megfordíthatatlannak látszik és előbb-utóbb menthetetlenül a régészeti lelőhelyek teljes megsemmisüléséhez vezet.

4. Összefoglalás

A település bel- és külterületén máig összesen 7 régészeti lelőhely (terület) áll a Kötv. általános elvei alapján védelem alatt.

A település közigazgatási határain belül külön jogszabályban *kiemelten védett* régészeti lelőhely nem található.

Minden ismert és nyilvántartott lelőhely esetében már a jelenlegi humuszréteg bolygatása (eltávolítása) is sérti a régészeti örökség földben rejlő emlékeit. Amennyiben ezek területén elkerülhetetlen az építési tevékenység, annak hatósági engedélyezési eljárásába a kulturális örökségvédelmi hatóságot be kell vonni. Ilyen esetben megelőző régészeti feltárássra kell számítani, amelynek költségeit a beruházónak kell viselnie.

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a település területén a régészeti feladatellátásra nagyberuházások kivételével a Wosinsky Mór Megyei Múzeum (7100 Szekszárd, Szent István tér 26.) jogosult.

Régészeti ügyekben szakhatóságként, illetve szakkérdés vizsgálatában jelenleg a Tolna Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Örökségvédelmi Osztálya (7100 Szekszárd, Szent István tér 11-13., tel: 06 (74) 505-600, e-mail: epitesugy.szekszard@tolna.gov.hu) az illetékes.

Ez a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A település területén időközben előkerülő lelőhelyekről a nyilvántartást vezető hatóság (Miniszterelnökség) vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

A HÉSZ-be javasolt szövegrész

- „(1) Régészeti érintettség esetén a hatályos kulturális örökségvédelmi jogszabályok alapján kell eljárni.
- (2) Minden olyan esetben, amikor régészeti lelet vagy annak tűnő tárgya, régészeti emlék vagy régészeti jelenség kerül elő, a területileg illetékes jegyzőt értesíteni kell, aki haladéktalanul tájékoztatja az örökségvédelmi hatóságot, a további intézkedésig a munkálatokat fel kell függeszteni, a terület őrzéséről a megtaláló köteles gondoskodni.
- (3) A régészeti örökséget és a műemléki értéket érintő kérdésekben a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásban és a rendezési tervhez készített örökségvédelmi hatástanulmányban foglaltak együttesen irányadók.”

5. Nyilatkozat

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy a hatástanulmány régészeti munkarésze az örökségvédelmi jogszabályok és a hatósági eljárások figyelembe vételével készült.

A hatástanulmány egy nyomtatott, aláírt példányát és egy digitális változatát a megrendelőnek átadtam.

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy régész diplomával rendelkezem és a 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 84. § (2) a) és a 439/2013. (XI. 20.) kormányrendelet 4. § (1) a) pontja alapján van jogosultságom a régészeti szakterületi munkarész elkészítésére.

Régész diploma száma: 947/2001. sz. (ELTE-BTK)

Régészeti szakértői nyilvántartási szám: 15-022.

Tamási, 2020. augusztus 10.

dr. K. Németh András

7090 Tamási, Eötvös utca 10.
tel.: 30/405-1986

Mellékletek:

1. melléklet:

Régészeti lelőhelyek Kistormás közigazgatási területén (2020. május 31-i állapot)

2. melléklet:

Kistormás község határának térképe az ismert régészeti lelőhelyekkel

1. melléklet

Régészeti lelőhelyek Kistormás közigazgatási területén

1. Kistormás – Hosszú-dűlő (Kistormás 1)

Lelőhely-azonosító: 23033

A lelőhely megjelölése: őskori szórványlelet; római kori telep; római kori éremlelet

A lelőhely leírása: 1961-ben római kori ezüstpénzeket szántottak ki a falutól kb. 1 km-re északra, a Hosszú-völgyben folyó patak keleti oldalán húzódó dombháton. A helyszínelést Mészáros Gyula múzeumigazgató végezte, aki összegyűjtötte a csaknem 2 kilogrammnyi, 808 darab 2–3. századi éremből álló leletet. Szondázó ásatást is végzett, és megállapította, hogy az érmekeket egy nagyobb kiterjedésű római kori település területén, cserépedénybe helyezve rejtették el. A lelőhelyen már korábban is kerültek elő őskori (valószínűleg neolitik) kőeszközök, amelyek őskori telepre utalhatnak.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 06/11, 06/12, 06/13, 06/14, 06/15, 06/16, 06/17, 06/18, 06/19

2. Kistormás – Kender-földek (Kistormás 2)

Lelőhely-azonosító: 58939

A lelőhely megjelölése: középkori telep

A lelőhely leírása: Wosinsky Mór 1891-es régészeti kérdőívében található egy középkori templomra utaló adat Kistormás határából, az egykori Raizenkirchhof-dűlőből, amely a községtől délre, az észak–déli folyásirányú Hidas-patak nyugati oldalán helyezkedik el. K. Németh András 2007-ben a dűlő területén végzett terepbejárása során nem talált régészeti leleteket, de ettől északra kb. 1200 méterre, a dombvonulatnak a halastó felé kiszélesedő melléknyúlványán, valamint az alacsony vízszintű halastó medrének nyugati szélén kevés középkori kerámiát gyűjtött kb. 200 méter hosszan.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás); erózió (víz); mederkotrás

Hrsz.: 023/4, 026, 028, 030/4, 030/11

3. Kistormás – Rohrwiesen / Kölesdi-domb (Kistormás 3)

Lelőhely-azonosító: 58940

A lelőhely megjelölése: késő rézkori (Baden-kultúra) telep; középkori telep; középkori templom

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2000-ben lakossági bejelentés nyomán helyszínelést végzett a községtől délre 1,5 km-re, ahol a Hidas-patak és annak északnyugat felől érkező mellékága összefolyásánál, a patakkel párhuzamos, észak–déli irányú dombvonulat déli végében késő rézkori (Baden-kultúra) telepnyomot és késő középkori faluhelyet azonosított, amelyet a halastó ideiglenes vízzel való leengedése erőteljesen pusztít. K. Németh András 2007-ben a dűlő déli végében, a két patak összefolyásánál őskori kerámia-töredékeket figyelt meg.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás); erózió (víz); mederkotrás

Hrsz.: 023/9, 026, 029/4, 029/7, 030/4, 030/11, 030/12

4. Kistormás – Kistormás / Dreispitz-acker / Görbe-dűlő (Kistormás 4)

Lelőhely-azonosító: 23032

A lelőhely megjelölése: római kori éremlelet

A lelőhely leírása: A 19. század végén, a falu déli határában található dűlőben kapálás közben 25–30 db kelta kori ezüstpénzt (tetradrachma utánzatot) találtak.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 038/2

5. Kistormás – Raizenkirchenacker-dűlő (Kistormás 5)

Lelőhely-azonosító: 66712

A leelőhely megjelölése: középkori telep

A leelőhely leírása: Wosinsky Mór 1890-es években készített régészeti kérdőívére Kistormásról többek között a következőt írták: „A Raizenkirchhof-dűlőben, a községi juhásznak conventios földje volt állítólag egykoron temetkezési hely és csak e század elején véttetett művelés alá; ugyanattól nem messze bizonyos Fauszt Konrád itteni lakosnak földjén állt volna a templom. A mintegy 55–60 éves tulajdonos állítja, hogy gyermekkorában ástak ki a földből téglákat és állítólag a fundamentumra is rá akadtak volna, de a téglák alakjára már nem emlékezik.” A Raizenkirchenacker-dűlő a régi kataszteri térképek alapján a falutól kb. 1,5 km-re délre, a halastóvá felduzzasztott Hidas-pataktól nyugatra található. Területén K. Németh András 2007-ben terepbejárást végzett, de a középkori falut és templomát nem sikerült azonosítania.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 023/9

6. Kistormás – Temető

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: késő rézkori (Baden-kultúra) telep

A leelőhely leírása: K. Németh András 2019-ben a kistormási evangélikus templomtól északra fekvő temetőt keresztülszelő északnyugat–déleleti irányú dűlőút nyugati felén néhány őskori cserépdarabot gyűjtött. A templomtól északnyugat felé vezető dűlőút mindkét oldalán az előző hely anyagához hasonló, jellegtelen őskori cserepeket talált, néhány jellegzetes, a Baden-kultúrába tartozó darab társaságában.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás); sírásás; építkezés

Hrsz.: 1, 2, 3, 4, 5, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 158, 159, 167

7. Kistormás – Tormás-dűlő

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A leelőhely megjelölése: római kori telep

A leelőhely leírása: K. Németh András 2020-ben Kistormás belterületétől északra, a Hosszú-völgyben folyó patak nyugati oldalán, a patak felé lejtő aljában, a vízmű vonalában kevés római kori cseréptöredéket gyűjtött.

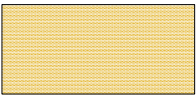
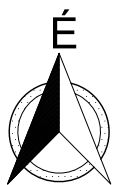
A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), építkezés, közműfektetés

Hrsz.: 010/8

KISTORMÁS RÉGÉSZETI LELŐHELYEI

2020.

régészeti lelőhely

új régészeti lelőhely